

Hjørring Gymnasiums studenter fra 1910 til 1958

Hvor kom de fra? Hvad uddannede de sig til?

Hans Priemé

En by og dens gymnasium

I dag er der 12 gymnasier i Nordjyllands amt. Det ældste, Aalborg Katedralskole er over 450 år. De fleste er yngre end 25 år. Det næstældste er Hjørring Gymnasium fra 1907, dengang Hjørring højere Almenskole.

Min undersøgelse gælder dette gymnasium og de 1204 studenter fra 1910 til 1958. Hvem blev studenter og hvad videreuddannede de sig til?

Kildematerialet er de oplysninger, som lektor Viggo Glud Konradsen har samlet om Hjørring-elevs uddannelse og virke. I »Meddelelser for Hjørring Gymnasium for Skoleåret 1943-44« er det studenterne fra 1910 til 1944, han har fulgt.

Viggo Glud Konradsen var lærer ved skolen fra 1916 til 1958. Han havde en levende interesse for, hvordan det gik eleverne senere. Til skolen afleverede han et hefte med supplerende oplysninger om studenterne frem til 1944 og med oplysninger om årgangene 1945-1958. Hos hans datter, Ingerlise Glud Konradsen har jeg lånt et hefte, hvor yderligere data er indskrevet. For de sidste årgange mangler der oplysninger om en del studenter. Ved henvendelse til klassekammerater har jeg fået dækket huller i lektor Konradsens materiale.

Ved at bearbejde dette materiale og sammenstille det med landsdækkende tal kan der tegnes et billede af studenter i Vendsyssel i 50 år.¹

Da Hjørring² fik sit eget gymnasium, blev der bedre muligheder for byens og omegnens unge til at blive studenter. Før skulle man til Aalborg Katedralskole eller til en af landets kostskoler for at få en studentereksamen. Som student kunne man videreuddanne sig på Universitetet og de højere læreanstalter og efter aflagt eksamen fik man adgang til indflydelsesrige stillinger.

Hjørring Gymnasium havde hele Vendsyssel som opland. Men hvem benyttede sig af tilbuddet? Hvorfra kom studenterne socialt og geografisk? Undersøgelsens anden del gælder videreuddannelsen. Hvilke uddannelser foretrækkes? Hvem gennemfører en akademisk uddannelse? Hvilke ligheder og forskelle er der mellem Hjørring-studerne og landets andre studenter i tiden 1910 til 1958?

Antallet af gymnasier steg i Danmark fra 33 i 1902 til 45 i 1912. Baggrunden var

den igangværende industrialisering og urbanisering, der krævede mere uddannelse. Loven om højere alment skoler i 1903 gav nye rammer for studentereksamen: Oprettelse af den 4-årige mellemskole som overgang fra folkeskolen. Ved siden af klassisk sproglig og matematisk linie kom den nysproglige.

Siden reformationen havde staten drevet katedralskolerne. I 1900 var der 12. De fleste af de 21 andre skoler i 1902 var private skoler, der overvejende lå i eller nær København. Større provinsbyer udbyggede deres kommunale skolevæsen. Først kom Kolding Gymnasium i 1880.

De fleste gymnasier lå i det østlige Danmark. Fra gammel tid var der katedralskole i Aalborg, Ribe og Viborg. I 1890 boede 25 % af befolkningen i de nord- og vestjyske

amter. Ved oprettelsen af Esbjerg og Hjørring Gymnasium blev skævheden noget mindre. I 1912 havde nord- og vestjyder – fortsat 25 % af danskerne – 5 af de 45 gymnasier i deres egen landsdel.

Det 19. og 20. århundrede skabte store forandringer i Danmark. Med en vis forsinkelse kom Vendsyssel med i moderniseringen. Kun halvdelen af Vendsyssel var opdyrket i 1830. Landbruget var baseret på selvforsyning. Fiskeriet var et kystfiskeri fra åbne både, der blev trukket op på stranden.

Hjørring med sine 744 indbyggere i 1801 var nærmest en landsby. Mange af indbyggerne var bønder. Ellers håndværkere og købmænd. I 1793 var byen blevet amtsby, det gav en embedsstand.

I dag er det meste af Vendsyssel opdyrket, også store moseområder. Landbruget er som leverandør til fødevarerindustri på højde med det øvrige Danmark.

Havfiskeriet har givet vækst i byer som Skagen og Frederikshavn og skabt en ny by som Hirtshals.

Følger vi Hjørring by fra 1800, kan nogle vækstfaktorer fremdrages.

I begyndelsen af det 19. årh. var det som handelsby, at Hjørring voksede. Der oprettedes sparekasse i 1844 og diskontobank i 1854. Byen havde adgang til et stort opland, men kun ved udbygning af trafikforbindelser kunne Hjørring sikre sig oplandet. 1845-48 byggedes en chaussé-vej til Frederikshavn. I 1871 fik man ført jernbanen fra Ålborg over Hjørring til Frederikshavn. Der blev muligheder for industri i indlandsbyen. Med privatbaner udbyggede Hjørring sin kontakt med oplandet.

For min undersøgelse har tiden op til gymnasiets start i 1907 særlig interesse. Fra de 3250 indbyggere i 1870 til 9473 i 1911 er der næsten sket en tredobling, mens der kun er tale om en fordobling i provinsbybefolkningen i Danmark i samme tidsrum.³

Efter loven om højere almenskoler fra 1903 var der i Hjørring amt lokale kræfter – både i Hjørring og i Frederikshavn – der arbejdede for at oprette et gymnasium.

I Frederikshavn nedsatte byrådet et tre-mandsudvalg, som kom med en redegørelse i december 1905. Argumenterne for et kommunalt gymnasium var:

Bevare gode skatteydere, som ellers ville være fraflyttet, når børnene skulle i gymnasiet.

Unge fra mindrebemidlede hjem ville kunne få studentereksamen.

Da der kun kunne blive tale om at starte med en linie, foretrakkes den nysproglige linie, som en del unge piger sikkert ville søge.

Udvalget kom ikke med en klar indstilling, men stillede to spørgsmål:

- 1) Ønsker man den højere almen-skole
- 2) Er det forsvarligt, at kommunen påtager sig udgifterne.⁴

I byrådet kunne der ikke samles flertal til en positiv besvarelse af de to spørgsmål. Først i 1947 oprettede kommunen Frederikshavn Gymnasium.

I Hjørring endte sagen positivt. Skoleudvalget mødte med et forslag om at oprette en

Til venstre: Skolegade nr. 6: Rektor- og pedelbolig. Bygget som sygehus i 1832. Midt: Skolegade nr. 4: Hjørring Gymnasium. Bygget i 1905. I Museumsgade nr. 2 var den ældre skolebygning i 2 etager, som fik en tilbygning på 3 etager i 1926. Postkort fra o. 1910. (Det kgl. Biblioteks billedsamling)

1. gymnasieklasse på den kommunale realskole. Det blev vedtaget med et knebent flertal i byrådet. 6 for, 4 imod og 1 undlod at stemme.⁵

I august 1907 startede 7 elever i en nysproglig klasse. Skolen havde 272 elever, heraf var 226 fra selve byen.

I regnskabet for almenskolen er udgifterne 28.213 kr. Indtægterne: skolepenge og statstilskud: 20.302 kr. Differencen på 7.911 kr., måtte byens skatteydere betale.⁶

Der havde været et tilløb til at få gymnasium tidligere. I 1891 havde Hjørring Realskole fået lov til at oprette latinklasser med 4. klasse hovedeksamen som mål. Det 5. og 6. år før studentereksamen skulle tages på en anden skole. Nærmest var Aalborg Katedralskole.

Der var ikke stor søgning til denne 1. del. I årene 1895-97 er der kun een elev hvert år. Latinklassen blev så nedlagt.

I »Meddelelser fra Den lærde Skole« registreres årets studenter uden bopæl. Men bopæl er med ved dem, der har bestået 4. klasses hovedeksamen.

For årene 1901-07 er der 20 personer fra Vendsyssel: 5 fra Hjørring, 5 fra Brønderslev, Skagen og Sæby og 10 fra landsogne.

Fædres stilling er angivet. 4 er sønner af præster, 4 af andre embedsmænd, 3 er godsejersønner, 5 er proprietær-, gårdejersønner el. lign. og 4 fra højere byborger-skab. Otte af dem tog deres eksamen ved Aalborg Katedralskole, de øvrige 12 fordelte sig på otte gymnasier.

5 af dem fik en karriere, der bragte dem ind i Kraks Blå Bog over fremtrædende danskere.

For de første år i det ny århundrede er det tre studenter pr. år, der har Hjørring amt som hjemsted. Den lille klasse på syv elever i Hjørring i 1907 repræsenterer mere end en fordobling.

Det var den initiativrige inspektør cand.teol. J.J. Muhle, der fik en gymnasial overbygning på den kommunale realskole. Han havde skaffet øget tilgang til skolen bl.a. ved at give piger adgang. I 1903 startede en 1. mellemskoleklasse og som sagt i 1907 den første gymnasieklasse. Grundskolens fem klasser blev afviklet.

Muhle havde energi til mere. I 1905 fik han oprettet Hjørring Seminarium. Dobbelarbejdet blev for meget. I 1910 valgte han at samle sig om seminariet. Men han blev syg og døde i 1917. Seminariet kunne ikke fortsætte uden J.J. Muhle.

Som ny rektor for Hjørring højere Almenskole valgtes cand.teol. Augustinus Poulsen, som var leder til 1944.

Opgaven var at konsolidere skolen og sikre, at de bevilgende myndigheder (stat, amts- og byråd) og befolkningen havde tillid til skolen.

Lønspørgsmål spillede en stor rolle i de første år. De universitetsuddannede lærere ønskede samme løn, som blev givet ved andre gymnasieskoler. Men byrådet var henholdende med at forhøje lønningerne.

I jubilæumsskriftet fra 1922 hedder det: »Hjørring er jo en lille by, hvor pengene er små, man måtte gå frem med den største forsigtighed og aldrig stille så store krav, at borgerne blev forskrækkede, og byrådet lukkede kassen for os. Rektor Poulsen og hans medarbejdere har derfor i reglen holdt sig tilbage og sørget for, at kravene blev stillet fra højere sted, og når så byrådet stod foran afgørelsen, så var sympatien for skolen dog altid så stor, at man ikke nænnede at aflive gymnasiet.«⁶

Prisstigningerne under den 1. verdenskrig udhulede lærerlønningerne. Lærere søgte til bedre betalte embeder.

En elev mindedes 1916 som et mærkeligt år. »Først blev vor lærer i tre vigtige fag forflyttet midt i skoleåret – hvorefter han hver lørdag nat rejste fra Horsens til Hjørring og underviste os om søndagen. Det var hårdt både for ham og for os – men værre var meddelelsen om, at skolen ingen eksamensret fik. Så skulle vi altså op ved universitetet! Jeg husker, at vi alle 9 samledes hos sagfører Kloch og i fællesskab rettede en henvendelse til byrådet. Det hjalp måske også, i al fald accepterede byrådet de betingelser, ministeriet stillede for at give eksamensretten, og glade var vi. De fleste af os overværede det bevægede møde, hvis resultat faktisk betød gymnasiets opretholdelse.«⁷

Lønningerne var blevet hævet til andre kommunale gymnasiers niveau, men vilkårene på statsskolerne var fortsat bedre. Færre timer og velaflagte lektorstillinger.

Lærerrådet markerede sine ønsker. Ved mødet i byrådet i april 1920 bakkede rektor sine læreres ønsker op. Risikoen var, at gymnasiet ville få en hensygnende tilværelse, og at rektor også ville søge bort.

Byrådet vedtog uden afstemning lærernes indstilling, som ville koste 16.000 kr. om året. Men da havde rektor Poulsen også lovet, at der ikke ville komme flere krav, mens han var rektor.⁸

I 1925 fik skolen også den matematiske linie. Der blev ansat nye lærere i matematik, fysik og kemi. Den grå bygning (Museumsgade 2) blev udvidet med 8 nye lokaler: 3 klasseværelser, faglokaler i fysik, geografi og sløjd o.a..

Studentertallet var vokset fra 7 til 41 i 1944, da rektor Poulsen trak sig tilbage.

Det var en skole i vækst, som den ny rektor cand.mag. Chr. N. Brodersen overtog. Skolen var stadigvæk byens eneste kommunale mellemskole, men der var ikke sket udvidelser siden 1926.

Ved skolens 75 års jubilæum i 1947 (skolen var begyndt som realskole i 1872) nævner rektor Brodersen, at det største ønske er et nyt gymnasium.⁹

Byrådet søgte at løse problemet ved at oprette mellemskoleklasser på de kommunale folkeskoler, på Østre skole i 1953 og på Vestre skole året efter. Men der vedblev at være vandreklasser på gymnasiet. I brev i april 1953 skærpede rektor Brodersen tonen. I 12 punkter opregnede pladsproblemerne. »Det er åbenbart for alle, at gymnasiet er den af byens skoler, der har de dårligste og vanskeligste arbejdsforhold. Det er ikke blot beklageligt, men må også forekomme betænkeligt, at man viser denne skoleform så ringe interesse, at man til en uvis fremtid udskyder at afhjælpe de åbenlyse mangler, vore lokaleforhold frembyder samtidig med, at man ikke sparer noget på at bringe byens folkeskoler i den mest fuldendte stand.«¹⁰

I marts 1955 kom det kommunale skoleudvalg med en eenstemmig indstilling til byrådet: Der skal bygges et nyt gymnasium på den gamle markedsplads. Byrådet gav sin tilslutning.¹¹

Ved translokationen i juni 1958 samledes man sidste gang i den gamle skolegård.

Det nye et-plans-gymnasium med mange faglokaler passede godt til det ny grendelte gymnasium, som Folketinget vedtog i 1958.

Den officielle indvielse var i april 1959. Budgettet på 3,6 mill. kr. havde ikke kunnet holdes. Den endelige byggesum blev på 5.615.000 kr. 25% dækkede staten.¹²

I sin indvielsestale fremhævede undervisningsminister Jørgen Jørgensen »det initiativ og vovemod, som Hjørring by havde lagt for dagen, skønt den hverken hører til de største eller mest velhavende. Ministeren pegede på, at Hjørring gennem årene havde ydet betydelige ofre for at opretholde et gymnasium ikke blot for byens unge, men i mindst lige så høj grad for oplandets.«¹³

Den sociale rekruttering

Efter systemskiftet i 1901 søgte det regerende Venstre at demokratisere samfundet. Loven om de højere almenskoler var et led i det program. Kom der en bredere rekruttering til gymnasierne og de videregående uddannelser? Det spørgsmål søges belyst for Hjørring-studerne 1910-58.

Basismaterialet er Viggo Glud Konradsens trykte og utrykte materiale. Han angiver fødselsdato, fødested, far/forsørgers stilling, uddannelsesforløb og erhvervskarriere. For årgangene 1910-44 er anvendt spørgeskemaer, som de fleste studenter har besvaret.

Da der er spurgt om fødested, er jeg gået tilbage til skolens årsskrifter, hvor elevernes aktuelle bopæl er nævnt. Ved divergenser mellem forsørgers stilling i Konradsens materiale og i årsskrifterne har jeg fulgt de sidste, som har den aktuelle status, mens studenterne gik på skolen. Det er forældrene, der selv har angivet stillingsbetegnelsen. Honnête ambitioner kan give et fortegnet billede, men jeg skønner, at jysk nøgternhed og den eksterne kontrol, der består i offentliggørelse i årsskriftet, sikrer, at stillingsbetegnelserne overvejende er korrekte. Opgaven er at se, fra hvilke klasser/sociale grupper studenterne kom. De mange forskellige stillinger er samlet i nogle hovedgrupper. Der er brugt to opdelinger:

1. For studenterne 1910-1920 den 12-gruppe-opdeling, som anvendes for det danske materiale 1910-1912 (i »Eksamensskolerne 1912«, 1914)¹⁴
2. For alle årgangene 1910-1958 en 4-klasse-opdeling: selvstændige, højere funktionærer, øvrige funktionærer og arbejdere.

Stillingsbetegnelser kan være flertydige, og over et tidsrum af 50 år kan indholdet i en stillingsbetegnelse ændres.

Som eksempler: Købmand, landmand og håndværkerne. Er de sidste mestre eller svende?

Provinsbyens købmænd havde i forrige århundrede en magtfuld position. De opkøbte landbrugets produkter og havde salg af byggematerialer, redskaber og kolonialvarer. For tidsrummet 1910-1958 dækker købmandstitlen i Vendsyssel både den store købmand og den lille købmand, der er detailhandler. I undersøgelsen: »Eksamensskolerne 1912« (1914) er købmænd anbragt under større næringsdrivende for provinsen, mens man i København har opdelt i grosserer og detailhandlere, der er anbragt under henholdsvis større og mindre næringsdrivende.

Ved 4-klasseinddelingen giver stillingen købmand ikke problemer. Både store og små købmænd er selvstændige.

I landbruget angiver godsejer, proprietær, gårdejer og husmand en rangorden, men stillingen landmand er flertydig.

Den flertydige landmandsstilling har jeg placeret blandt de selvstændige, mens husmand, selvom han er selvejer, er placeret som arbejder.

For håndværkerne er der sket en opdeling. Ved bygningsfagene opfattes tømrer, murer o.a. som svende og placeres i arbejdergruppen. I disse fag synes man at bruge mesternavnet.

For fag som skrædder, skomager, bager m.v. opfattes fagbetegnelsen som mest sandsynligt dækkende mester med eget værksted. Erhvervsstatistikken viser de mange små virksomheder i disse fag i provinsen.

Provst, rektor, skoleinspektør og forstander er højere funktionærer. Sognepræst, lektor og lærer er placeret blandt øvrige funktionærer.

12 gruppe-opdelingen:

1. akademisk uddannede
2. andre højere uddannede bl.a. officerer, litterater og journalister
3. lærere – også højskolelærere
4. overordnede i told- og trafiketaterne
5. underofficerer
6. fastansatte underordnede
7. større næringsdrivende: godsejere, proprietærer, grosserere, købmænd, fabrikanter og direktører.
8. mindre næringsdrivende: mindre handlende, mestre og vognmænd.
9. funktionærer o. lign.: kontorister, kommis'er, styrmænd og maskinmestre.
10. bønder: gårdejere, husmænd o.lign.
11. arbejdere: svende, landarbejdere, arbejdsmænd, fiskere.
12. andre erhverv.

Opdelingen er foretaget af akademisk uddannede embedsmænd i det daværende Danmarks Statistik i København, hvor skellet mellem gårdejere og husmænd ikke blev tillagt nogen betydning.

Opdelingen bruges på de 107 studenter fra Hjørring 1910-1920, fordi vi får mulighed for at sammenligne med landsmønstret i 1912.

	Hjørring studenter (1910-1920)		Danmark 1912 ¹⁴
	Absolutte tal	%	%
akademisk uddannede	31	29	22
anden højere uddann.	1	1	11
lærere	13	12	9
trafik, told, overordnede underofficerer	2	2	3
fastansatte underordnede	4	4	2
større næringsdrivende	23	22	22
mindre næringsdrivende	11	10	13
funktionærer o.lign.	3	3	5
bønder	15	14	7
arbejdere	3	3	115
andre erhverv	1	1	5
total	107	100 %	100%

Sammenligning: Der er flere ligheder. At der er en større procent akademikerbørn blandt Hjørringstudenter end for hele landet, skyldes vel, at den akademiske selvrekuttering slår stærkere igennem i Vendsyssel, hvor andre sociale grupper står mere fremmed over for gymnasiet end i det øvrige land.

Forskellene for anden højere uddannelse, funktionærer og bønder kan overvejende forklares ud fra forskelle i erhvervsgrundlaget i Hjørring amt og Danmark, hvor ca. 50% af studenterne var fra Storkøbenhavn.

Hjørring-studerne opdelt i socialgrupper efter fædrenes stilling.

	1910-20	1921-35	1936-44	1945-58
antal	107	311	273	486,
				23 m. uklar el. ingen erhvs. betegn. er udeladt.
selvstændige	48%	46%	52%	53%
højere funktionærer	16	9	9	14
andre funktionærer	30	37	34	25
arbejdere	5	9	5	7
total	99%	101%	100%	99%

Omkring halvdelen af studenterne i alle årene havde fædre med egen virksomhed. Ved en opdeling på de 4 hovederhverv: landbrug og fiskeri, fremstillingsvirksomhed, handel og øvrige – overvejende de liberale erhverv, er der forskydninger.

På de første atten studenterhold (1910-27) var der 31 studenter fra landbohem, 20 drenge og 11 piger. Den første af pigerne, der blev student i 1917, var tilflytter. De 3 næste fra 1921 og 1923 er proprietærdøtre.

De allerfleste af de tyve mandlige studenter var gårdmandssønner. I 1929 blev den første søn af en landarbejder student, og i 1932 blev en husmandsdatter student. I 1936-44 var det kun 6 af de 113 kvindelige studenter, der havde fædre med selvstændig landbrugsbedrift. 4 af de 6 var proprietærdøtre. I samme tidsrum var der 20 af de 160 mandlige studenter, der kom fra selvstændige landbrug. Sammenholdes procenttallene fra 1921-35 med tallene fra 1936-44 er studenterrekrutteringen fra landbruget stærkt faldende. For selvstændige fra 16 til 10% og for arbejdere fra 2 til under 1%. Landbrugskrisen betød, at færre unge, ikke mindst piger, kom i gymnasiet.

Studenterholdene fra 1945 til 1958 viser en tydelig vækst i rekrutteringen fra landbrug og fiskeri. Procenten er kommet op på 20. Fordelt på 19% fra selvstændige og 1% fra arbejdere. Af de 509 studenter kom kun 4 fra landarbejderklassen, 2 mænd og 2 kvinder.

I den øgede vækst kan aflæses den bedre indtjening for landbruget, men sikkert også en erkendelse af, at under den fortsatte urbanisering ville en studentereksamen give de unge fra landet bedre chancer.

De højere funktionærer, heraf mange med en akademisk uddannelse, var en stor gruppe blandt studenterfædrene. De 16% for 1910-1920 er den højeste procent for alle årene. Men de lavere procenter for de flg. år modsvares ikke af lavere absolutte tal, udregnet pr. år.

Det er væksten ikke mindst i gruppen: Andre funktionærer, der giver de lavere procenter for de højere funktionærer efter 1920. Andre funktionærer har en stigning fra 30% i 1910-20 til 37% i 1921-35.

Andelen af præste- og lærerbørn var fortsat nogle og tyve procent. Men fra 1920 kom der børn fra andre funktionærhjem. Det er bogholdere, forretningsførere, repræsentanter og overassistenter, der sendte deres børn i gymnasiet. Med den fortsatte vækst i studentertallet faldt procenten af præste- og lærerbørn til 9% for årene 1945-58.

Arbejderbørnenes andel af studenterne var for årene 1910 til 1958 på 7%. En vækst ses fra 5% i tiden 1910-20 til 9% for 1921-35. Det er byarbejdernes andel, der er gået fra 3 til 7%. De fleste kom fra Hjørring by. Både sønner og døtre af fædre med faglært arbejde. Gymnasiet er blevet en institution i byen. Både økonomisk og psykologisk er der færre forhindringer at overvinde for arbejderfamilien i Hjørring end i andre dele af Vendsyssel.

Men væksten blev ikke fastholdt. For årene 1936-44 er arbejderandelen igen nede på 5%. De økonomiske muligheder var blevet færre.

Afstandens betydning for arbejderbørns gymnasiesøgning

Da byrådet i Frederikshavn i 1905 overvejede at oprette et gymnasium, var et af argumenterne, at unge fra mindrebemidlede hjem ville kunne få en studentereksamen. Det blev først i 1947, at byen fik sit eget gymnasium. Indtil da gik turen til Hjørring (35 km) eller Ålborg (62 km). Hjørring og Frederikshavn er nogenlunde lige store byer, men langt flere fra Hjørring blev studenter – også fra arbejderklassen – før 1950.

1910-1922: 61 studenter fra Hjørring og 8 fra Frederikshavn

1923-1949: 309 studenter fra Hjørring og 107 fra Frederikshavn

På studenterholdene 1910-50 var der fra 24 fra arbejderklassen i Hjørring: 14 drenge og 10 piger. Mens der kun dimitteredes 4 drenge fra Frederikshavns arbejdere i samme tidsrum.

Da Frederikshavn fik sit eget gymnasium, benyttede ikke mange arbejderhjem det nye uddannelsesstilbud. At der kun var et par fra arbejderklassen blandt de 80 gymnasieelever i skoleåret 1949/50, mente rektor Anders Madsen mere skyldtes en udbredt konservatisme i arbejderkredse end dårlige økonomiske forhold. Han refererede til holdningen hos gymnasieegnede elever, som næsten alle svarede, at de ikke havde lyst til at gå i gymnasiet. »Et svar, som dækker over, at forældrene hævder ikke at have råd. Men det er kun i nogen grad rigtigt. Det ville være mere rigtigt at sige, at forældrene ikke ønsker, at børnene får en akademisk uddannelse, – de frygter, at børnene skal fjerne sig fra dem, og skal der endelig ske en miljøændring, må det komme gradvist, således at børnene f.eks. får en underordnet funktionærplads.«¹⁵

Anders Madsen havde selv haft en vanskeligere vej. Som søn af en arbejdsmand i Thyholm måtte han til Birkerød Kostskole for at blive student i 1928.

På Frederikshavn Gymnasium ønskede man et samarbejde mellem skolerne og den offentlige erhvervsvejledning, så forældrene ikke havde så stor indflydelse på børnenes valg.

For den bredere rekruttering var kortere afstand og bedre økonomi ikke tilstrækkeligt. Der var brug for oplysning og holdningsændring.

Hjørring by: andel af studenterne og fædrenes erhverv sammenholdt med byens struktur.

1910-20: 47 af de 107 studenter var hjemmehørende i Hjørring by. D.v.s. 44%. Mens Hjørrings 9.473 indb. var 7,3% af amtets 130.238 indb. i 1911.

Opdeles de 107 studenter fra 1910-20 i drenge og piger, har vi 86 drenge, de 34 fra Hjørring, og 21 piger, de 13 fra Hjørring. 40% af drengene er fra Hjørring, mens 62% af pigerne er Hjørringensere. Kun een fra landbruget sendte datteren i gymnasiet, mens der var 15 sønner fra landbruget.

De fleste af Hjørring-studerne kom fra gymnasiets egen mellemskole. Byen havde også en privat, som indtil 1925 kun var for piger.

Opdeling i hovederhverv	Hjørring by 1911	fædre for Hjørr. studenter 1910-27
immaterielle erhverv	63 promille	551 promille
landbrug m.v.	77	38
håndværk og industri	401	162
handel og pengeomsætning	216	218
trafik og transport	45	26
absolutte tal	9473 indb.	78 studenter

Sammenligning: En kraftig overrepræsentation af studenter fra familier med immaterielt erhverv. Andelen af fædre fra handel og pengeomsætning svarer til beskæftigelses-andelen. Mens håndværk og industri er underrepræsenteret. I 1911 er det håndværket, der dominerer i den gruppe. Håndværkerne, mestre som svende stod fremmed over for eksamensskolen.

De 311 studenter fra 1921 til 1935 omfatter 180 drenge og 131 piger. Fra Hjørring by kom 63 drenge og 76 piger. Her var pigerne i flertal. I årene fra 1921 til 1944 udgjorde byens egne unge 44% af studenterne. Først fra 1945 er der et fald i Hjørrings andel. For årgangene 1945-50 er andelen på 37%. Men da Frederikshavn Gymnasium tog en del af det østlige opland, steg Hjørring bys andel til det gamle niveau: 45%.

Studerterfrekvenser for Hjørring amt og Danmark

	antal studenter Hjør.G. Aalborg kt.sk.	antal 19-årige	frekvens pr. 1000	frekvens i DK
1911	6 ¹⁶ 2	2181 ¹⁷	4 ²³	16 ¹⁸
1930	25 5	2847 ¹⁹	11	26
1940	23 13	2870 ²⁰	13	33
1960	60 31 ²¹ 11	3176 ²²	32	69

Studerterfrekvenserne for Hjørring amt og for Danmark 1911-1960 viser en stigende tendens.

Ved at sætte tallene for Danmark til 100 kan man se, hvordan frekvensen fra Hjørring udvikler sig i forhold til landsgennemsnittet.

	Hjørring amt	Danmark
1911	23	100
1930	41	100
1940	38	100
1960	47	100

Fra at være under 25% af landsgennemsnittet i 1911 steg Hjørring amts studenterfrekvens til at være nær de 50% i 1960.

Skolepenge, bogudgifter, rejsepenge og udgifter til kost kunne være store udgifter i mange hjem. På Ungdomskommissionens anbefaling blev undervisningen inkl. skolebøger gratis i de offentlige gymnasier i 1954. Fire år senere blev der mulighed for tilskud til rejse- og opholdsudgifter fra Ungdommens uddannelsesfond.

Havde man flere af sine børn i gymnasiet?

Viggo Glud Konradsen har noteret søskendeforholdene. For studenterne 1910-44 er det i Hjørring Gymnasiums årsskrift 1943-44. For årgangene 1945-1958 findes oplysningerne i håndskreven protokol (Hjørring Gymnasium).

Der er 159 forældre, der sender 2 eller flere børn i gymnasiet. Rekorden har tandlæge Valdemar Friis med 3 drenge og 3 piger, der bliver studenter.

Ser man på den sociale struktur for forældre m. flere børn og samtlige forældre, er der forskelle.

	de 159 forældre	alle forældre
selvstændige	44%	50%
højere funktionærer	26	10
øvr. funktionærer	28	32
arbejdere	1	7
i alt	99%	100%

Studerne 1926 med deres klasselærer, Viggo Glud Konradsen. (Historisk Arkiv, Vendsyssel historiske Museum, Hjørring)

Hos højere funktionærer, mange med akademisk uddannelse, synes det at være regelen, at skolegangen afsluttes med studentereksamen.

Hos arbejderne, der sandsynligvis har haft mange børn, er det oftest kun eet barn, der kommer i gymnasiet. Måske efter lærerens støtte til den kvikke elev.

Landelevernes møde med gymnasiet

Hvordan oplevede gymnasiasterne skolen. De 1200 elever har hver deres oplevelser, indtryk og efterflg. erfaringer, der virker fortolkende ind på skoleminderne.

Kun få har skrevet om deres skoletid. I de to jubilæumsskrifter fra 1922 og 1947 er elever blevet bedt om at fortælle noget pænt. To fra landbohjem i Vrå, der begge senere blev gymnasielærere, har skrevet om overgangen til gymnasieskolen. Hans Mølbjerg i romanen »Gården« fra 1949 og Arne Espegaard i selvbiografien »Mine dapper« (1983). Ved samtaler med gamle elever har jeg kunnet supplere det trykte materiale.

Det var Hjørring byråd, der fik oprettet gymnasiet. Det var elever fra byen, der fyldte mellemskoleklasserne, og i de tre gymnasieklasser var byens egne i stort tal.

Hjørring by var et klassesamfund.

Forfatteren Knud Sørensen, student fra 1946, fortæller i antologien: *Min skolevej* 2 (1990): »Der var to kommuneskoler i byen: Østre og Vestre. Den vestre havde blandt sine elever alle dem fra byens villakvarterer, og det gav den en særlig glans. Man sagde, at det var de bedste lærere, der var ansat dér. Østre skole lå jo i arbejderkvarteret.«²⁴

En egen nimbus havde Hjørring kommunale realskole, der oprindeligt havde under-skole, som afvikledes i takt med opbygningen af gymnasiet fra 1907. Fra det første studenterhold (1910) mindes Chr. Nielsen, søn af en lærer, at det var svært at komme ind i en klasse, hvor de fleste havde gået fra deres første skoleår. »Det var en stor overgang for mig som ni års purk at komme fra kommuneskolen til den »finere« realskole, hvor drengene så ned på »Fribilletterne« med dyb foragt, stundom var der endog regulær krig mellem »realitter« og »fribilletter«, hvor det gik hedt nok til.«²⁵

Ordet: Hjørring højere Almenskole markerede målet: Videregivelse af en højere al-mendannelse. De universitetsuddannede lærere sørgede for i hvert deres fag at nå det høje mål.

I akademikerhjem var det naturligt, at børnene – drenge mere end piger – også blev studenter. Hvor faderen var købmand eller fabrikant, stod man fremmed over for gymnasiet, men skolens første tilbud: den nysproglige linie syntes at give nyttige kundskaber.

Borgerskabet satte sit præg på skolelivet.

I sin erindringsbog fra 1975 understreger tandlæge Holger Friis (født 1891) forskellen mellem land og by i barndommen. »Nok var Hjørring ingen metropol, den var nærmest en forvokset bondeby, præget af sit afhængighedsforhold til oplandet og af, at en stor del af befolkningen var indvandrede bønder. Alligevel var der en afgrundsdyb forskel i livsstil mellem by og land, i påklædning, dagligt levesæt, skikke og tankegang.«²⁶

L. Larsen-Ledet, født 1881 i Furreby fortæller i sit erindringsværk: *Mit livs karrusel* bd. 1 (1945): »På min hjemegn – jeg drister mig ikke til at tale om andre egne – ansås det for et ubedrageligt tegn på dovenskab, at en bondedreng hellere ville lære sprog og matematik end sprede møg. Man havde jo den vidunderlige forestilling, der vistnok er gængs endnu hist og her i mere enfoldige kredse, at kun legemligt arbejde er arbejde i ordets egentlige forstand – at læse i en bog, at skrive og at »sidde på et kontor« er et slags dagdriveri, som det egentlig er uforskammet, at folk skal kunne hæve en »høj« betaling for.

Tusinder af begavede landsbybørn er bleven hæmmet i deres udvikling af denne uforstand i deres egen kreds – og så naturligvis af den omstændighed, at de gode skoler lå langvejs borte, og at adgangen til dem var både besværlig og kostbar. Der kom ikke alene mange uduelige landmænd på disse to konti, men også mange mislykkede genier. Den gamle landsby vrimlede af originaler, folk med besynderlige, tit fikse ideer, projektmagere, kværlanter, kæphesteryttere, eneboere og subjekter.«²⁷

Da redaktør Vilh. Carlsen, Vendsyssel Tidende gjorde status ved avisens 40 års jubilæum i 1913 fremhævede han den nye, mere positive holdning til skole. »Fornøjeligere end alt det andet turde det være, at befolkningen åbenbart har en levende følelse af, hvad den menneskelige dygtiggørelse betyder for hver enkelt. Medens det i hine tider var god landmandspraksis at få børnene pillet ud af skolen jo før jo hellere, er der nu en væxt over skolelivet, som spår godt for fremtiden. Børneskolerne voxer i mængde og størrelse, højskoler, tekniske skoler, kursus af mange arter samler stedse beredvillige flokke om sig, gamle gråhårede elever så vel som ungdom, der skal fylde geledderne, hvor de gamle segnede.«²⁸

Størst afstand – også mentalt – var der fra landsognene til Hjørring højere Almen-skole.

Agathe Christensen (senere Thirup), der gik på skolen fra 1908 til 1911, da hun tog realeksamen, mindes i 1947 overgangen til byskolen »som en revolution af alle tilvante forhold. Man får nye kammerater, nye lærere, nye lokaler, nye fag, ny skoletid og nyt sprog o.s.v. Det er ikke let. Det var det navnlig ikke den gang, da der i højere grad, var noget, der hed klasseskel. Det kneb lidt for mig at forstå, at man ikke kunne hævde sig blandt kammeraterne ved sin dygtighed, men snarere ved en fin kjole og rigeligt med lommepenge. Jeg måtte døje meget for min, måske lidt landlige påklædning, frisure o.s.v. En landsbylærerløn var jo ikke den gang så stor, at man kunne tillade sig nogen flothed med påklædning (vi var syv søskende), så jeg gjorde forgæves forsøg på at vinde med. Pigebørn i konfirmationsalderen er vel også noget af det mest kritiske, man kan komme ud for. Jeg tror, at børn er mere fornuftige nu, hvad det angår, man helt undgås kan det vist ikke. Jeg har da oplevet i »den nyere tid«, at en af mine drenge efter et par måneders skolegang i 1. mellem er kommen hjem og har fortalt: »nu er der ingen, der kalder mig bondeknold længere, for nu kan jeg tæve dem alle sammen.«²⁹

Bjergby er i dag en del af Hjørring kommune, men endnu i 40'erne var der mentalt set langt til gymnasiet. Frode Bisgaard, student i 1949, fortæller, at han og broderen, sønner af sognepræsten, var de eneste fra Bjergby, der gik i gymnasiet. »Når der ikke var større repræsentation fra steder som Bjergby, skyldtes det ikke, at der ikke var folk der, som kunne honorere kravene. Det skyldtes derimod, at der ikke var nogen som helst tradition for at gå den vej. Man syntes, kloge og fornuftige folk kunne bruge deres evner til noget betydeligt mere fornuftigt.«³⁰

I romanen »Gården« gengiver Hans Mølbjerg (født 1915) den unge bondedrengs oplevelse af bymennesker – først som turister i Løkken. »På fortovene spadserede høje indianerfarvede mennesker. Det var som folk af en anden race. Kvinderne promenerede deres solbrune lemmer og skred ranke og dvælende af sted.« Da han kom i gymnasiet (i Ålborg) genså han de høje slanke piger. »Han havde ikke turde nærme sig dem. Hans tøj var syet hos skræddere hjemme i stationsbyen. Når han forsøgte at ranke ryggen, følte jakken som en spændetrøje. Den sad først, når han op-

givende sank sammen. Han følte sig som en, der kom fra de pukkelryggedes land.«³¹

Til Hjørring gymnasium kom en anden elev fra Vrå, Arne Nielsen (senere Espegaard). Hans far havde måttet gå fra gården og blev arbejdsmand. Læreren i Vrå talte for, at Arne blev holdt til bogen. Han kom først på det to-årige præliminærkursus i Vrå. Eksamen måtte aflægges i København. I Hjørring Gymnasium blev han optaget i 1929 på forventet efterbevilling. Før jul skulle han aflægge prøve i latin, fransk, svensk – og kemi. Økonomien var et større problem. En ansøgning til Det Classenske Fideicommis gav 200 kr. årligt i 3 år. Det var ikke helt nok til skolepengene, men Hjørring byråd bevilgede resten. Bøgerne blev ikke stillet gratis til rådighed dengang. Han havde overtaget en nabosøns skolebøger. Mange var forældede, men det gik alligevel.

»Også tøjet kneb det med. Jeg startede gymnasietiden i en gammel matrosbluse fra før min konfirmation og et par lange bukser fra den begivenhed. Tøjet stumpede både her og der, blankslidt var det også, men så rent som det nu kunne være på en 15 årig dreng. I mit andet gymnasieår blev jeg stadset op med en sæk brugt tøj fra fætter Alfred. Det var et jakkesæt, der havde været hans stedfars, en slidt og falmet sommerfrakke, et par aflagte sko med sylespidse snuder, som moden havde krævet det nogle år tidligere.«

Om sproget: »Fra mit første skoleår husker jeg også, at det en dag stod klart for mig, at ordet »aldrig« havde tre udtaler: åller, aller og aldrig. Det sidste dog kun i lærerindens mund. Rigtig tosproget blev jeg først i gymnasiet. Her talte vi rigsdansk både i timerne og i frikvartererne. Men dialekten lå alligevel yderst på tungen i spændte situationer, både hos mig og flere af mine kammerater.«³²

Mange elever brugte megen tid på at komme frem og tilbage fra skole. De fra Brønderslev og Frederikshavn og fra oplandet noget uden for Hjørring var togelever. Men køreplanen var ikke altid lagt efter skolens skema. Det betød, at man skulle ekstra tidligt op, og at man havde ventetid, før man kunne komme hjem.³³

Elever fra Frederikshavn mindes den lange skolerejse. »Hjemmefra kl. 6.40 og hjem kl. 15.40.«³⁴ Under krigen var det værre. »For os i Frederikshavn betød det i 1944, at vi skulle op kl. 5 om morgenen for at komme med toget kl. 6, og så være i Hjørring kl. 7. En overgang var hjemturen endog bag på lastbilen med Vendsyssel Tidende til Frederikshavn, men i alle tilfælde var det i seng kl. 20.«³⁵

Trods den vanskelige start mindes Arne Espegaard sine tre år i Hjørring gymnasium med glæde. »Det var en god klasse, jeg gik i i Hjørring. Gode kammerater og overvejende fortrinlige lærere.« »De allerfleste i klassen var flittige og samvittighedsfulde i arbejdet, fordi det dengang var en naturlig forudsætning for den selvrespekt, enhver har brug for.« »Det hårde arbejde, der skulle til, føltes ingenlunde knugende.« Han mindes sin bemærkning i omklædningsrummet efter en gymnastiktime. »Lad os hver dag huske på, at vi har vor bedste tid nu. Vi kan simpelthen ikke blive lykkeligere.«³⁶

Fra jubilæumsskriftet fra 1947 gengives to elevvurderinger af skolen. Først lærersønnen Herluf Petersen, student 1925 og senere selv gymnasielærer. »Vi delte lærerne i to typer: de lærere, der kom i rigtig kontakt med os, med hvem vi så at sige følte os åndeligt jævnaldrende, og de lærere, der – som vi følte – stadig betragtede os som børn, der skulle fodres, eventuelt stopfodres. Det er vel nok de første, der har betydet mest, selv om man ikke må undervurdere, hvad den anden gruppe har skabt i en af eventuel pligttrøskel, arbejdslyst og andre gode egenskaber.«³⁷

Den anden er Tage Vandsted Christensen, maskinsætterens søn, der tog realeksamen i 1936. Han fremhæver skolens ubrudte demokratiske linie. Skolen besad den humoristiske, selvironiske sans, uden hvilken et demokrati let får åndenød.«³⁸

Hjørring Gymnasium med sine beskedne lokaler og sin lille lærerstab sikrede, at der blev lært noget og at studenterne kunne komme videre. Har skolen i første omgang været en fremmed verden, så befandt de fleste sig snart godt her. For eleverne fra landet har det nok haft sin betydning, at deres rektor – både Augustinus Poulsen og Chr. N. Brodersen – selv har haft deres opvækst på en gård.

To veje til en bedre fremtid i mellemkrigstiden

Vendsyssel vedblev med at være et landbrugsområde, men der var ikke plads til alle. Mange fra landsognene måtte søge væk fra hjemegnen. I slutningen af 1920'erne blev Canada et lokkende mål. På en måde var det lettere for unge at komme til Canada end at komme i gymnasiet i Hjørring.

De største udvandringsår er 1927-29, hvor 3835, 3891 og 2982 danskere rejste til Canada.³⁹ For 1927 er lidt over halvdelen af mændene mellem 15 og 24 år. For 1928 kom 306 fra Hjørring amt. Det er 8% af de 3891 personer, mens folketallet i Hjørring amt i 1930 kun er 4% af det samlede folketal.⁴⁰ Over en tredjedel af de 306 var mellem 20 og 25 år.

I Ugilt sogn i Midtveensyssel faldt befolkningstallet fra 1925 til 1930⁴¹ med 126 mennesker. Procentvis et tab på over 7%.

Til Canada rejste i 1928 11 mænd og 1 kvinde fra Ugilt. De fleste var landarbejdere, andre var landmænd. 4 var mellem 19 og 22 år.

I årene fra 1910 til 1940 blev 6 unge fra Ugilt sogn studenter fra Hjørring gymnasium: de fire var børn fra den store Linderumgård, en søn fra gården OvenUgilt og en lærersøn fra Lørslev.

Mulighederne vestude blev der talt og skrevet meget om i Vendsyssel. Et foredrag af farmeren Simon P. Hjortnæs samlede 200 tilhørere i Vrå. Redaktør Chr. Mikkelsen rejste derover og skrev til sit blad, Vendsyssel Tidende artikler, der blev samlet i bogen »Kanada som fremtidsland« (1927). Skandinavien-Amerika-linien med nyt kontor i Ålborg fra marts 1929 annoncerede i lokalbladene: »Ved ankomsten til Canada kan arbejde anvises til landarbejdere, gifte og ugifte, samt til unge piger.«⁴²

I 1928 var der tre 18-årige, der brød op. Viktor Berg Dahl fra Rubjerg, Jens Anton Jensen fra Vrejlev og Frode Sørensen fra Tårs. De var alle landarbejdere.

En anden skæbne fik arbejdsmandssønnen Arne Petersen fra Borup hede ved Vrå. Han kom ind på Hjørring Gymnasium som en af de få, der sidst i 1920'erne kom fra et fattigt landbohjem. Han blev student i 1929 og cand.mag. 6 år senere.

Der var ikke de bedste udsigter for en række akademiske grupper i mellemkrigstiden. Verdenskrisen fra 1929 betød, at mange forældre fik vanskeligheder med at hjælpe deres børn økonomisk under uddannelsen.

Den første studie- og erhvervsorientering fik studenterne i »Studenterhåndbogen«. I 1927 taltes der her om frygt for et sagførerproletariat. Cand.mag. studiet »frarådes, hvis der ikke er ganske særlige forhold.«

Elevbladet »Krateret« orienterede om studiemuligheder under de vanskelige forhold. Byens politimester sagde: »Hvis ikke afgjort lyst til at blive jurist, vil jeg absolut fraråde valget af dette studium.« Lektor Konradsen skrev om cand.mag.-studiet: »Så længe jeg kan huske, har advarslerne mod større tilgang lydt.« Han sagde optimistisk til dem, der mente, at de kunne gennemføre et studium og har udpræget lyst dertil: »Gennemfør det! der er altid plads for dygtige mennesker, der vil noget her i livet, men de skal vide, at konkurrencen er hård.« Det er sikkert ord, der har fået en del Hjørring studenter til at gå i gang trods alt.

Byens tandlæge Holger Friis kunne glad fortælle om mangel på tandlæger. Men det var et kostbart studium. »15.000 kr. hvis man er fra provinsen.« Man skulle gøre sig klart, at selve arbejdet var trættende og enerverende.⁴³

Fra det samfund, man levede i, udgik der impulser til erhvervsvalget. Man kunne se hvem, der tjente og levede godt. Det var tydeligt i en provinsby som Hjørring. Der var vejene med de store villaer, og midt i byen boede andre i lejligheder med mange værelser. Nogle af klassekammeraterne kom fra sådanne hjem.

Dengang udgav kommunerne hvert år skattebogen, hvor hver borgers skat var noteret. Hjørring skattebog for 1932-33 er gennemgået⁴⁴. 151 betalte mere end 1000 kr. i skat. De 137 var i erhverv. Købmændene udgør den største gruppe med 25, næststørst er direktører (14). Så følger en række akademikere bl.a. læger (9), højere embedsmænd (10), sagførere (5) og tandlæger (5).

De 39 købmænd og direktører er 28%, og med de 36 akademikere har vi en næsten lige så stor gruppe. Den gruppe udgjorde et mere åbent tilbud for den, der havde taget sin studentereksamen. Ved videreuddannelse kunne han/hun nok skaffe sig et velbetalt arbejde.

Ser vi på de største skatteydere i 1932-33, gik mange af deres børn i gymnasiet, hvad enten man var købmand, håndværksmester eller akademiker.

Blandt de store skatteydere er taget de navne, som let lader sig identificere. Det vil typisk være ikke-sen-navnene. Det er 72 af de 151 personer. I Viggo Glud Konradsens oversigt over studenter fra 1910-1944 findes fædrenes navne.

I tiden 1920 til 1944 kom 267 af studenter fra Hjørring by. Mindst 58 af dem havde fædre, der var blandt de 151 største skatteydere.⁴⁵ Den sociale skævhed belyses ved at sætte tallet 151 over for antal forsørgere i Hjørring by. Det var i 1930 3347.⁴⁶

30'rne var kriseår. I landbruget slog krisen igennem i 1931. Derfra mærkedes det i mange provinsbyer.

Virkningen for studenterne kan ses ved at sammenligne 1930 med 1933. Af de 25, der tog studentereksamen i 1930, afsluttede 19 med en embedseksamen. For 1933 er tallene 23 studenter og 8 embedseksaminer. En markant nedgang i embedseksaminer.

Ser man på fædres sociale placering for dem, der tog embedseksamen, er der tydelige forskelle mellem studenterne i 1930 og i 1933.

1930	1933
6 fra højere borgerskab	3 fra højere borgerskab
4 akademikere	1 akademiker
5 lærere	0 lærer
4 fra øvrige borgerskab	4 fra øvrige borgerskab

Nedgang hos akademikere og ophøret hos lærere er tydeligt. Forklaringen må være, at i disse hjem har det været vanskeligt at skaffe penge til børnenes videreuddannelse i København.

På Hjørring Gymnasium så man, hvordan dygtige studenter måtte opgive studierne på grund af økonomien. Allerede i 1929 foreslog en af lærerne, E. Kappel, at der blev skabt et studiefond for ubemidlede studenter.⁴⁷ Målet var at samle en kapital på 10.000 kr. Det nåede man i skoleåret 1936-37.⁴⁸ Så kom uddelingerne i portioner fra 100-250 kr. Den første uddeling gik til to lægestuderende, Kaj Børge Hansen, student i 1935 og til Anna Gade, student fra 1930. Kaj Børge Hansen var søn af en typograf og blev læge i 1942. Anna Gade var enebarn af gårdmandsenke, som støttede datterens uddannelse. De flyttede til Hjørring, da datteren kom i gymnasiet. Da universitetsstudierne begyndte, tog moderen med til København og fik en indtægt ved leje værelser ud til studenter.⁴⁹ Anna Gade blev læge i 1939.

Det var også Kappel, der var idémand til det næste legat: Hjørring Gymnasiums Venners Understøttelsesfond« 1932. Ved at sætte kontingentet lavt fik man mange medlemmer. I 1942 havde man 10.000 kr. og kunne begynde uddelingerne.

»De to elevs legat« var en anonym gave på 10.000 kr i 1940. I dag kan det røbes, at det var ægteparret Erik og Paula Lunøe, der gav pengene. Han var student fra 1912 og hun realist fra 1910.

Da skolens mangeårige rektor døde i december 1944, blev rektor Poulsens Mindefond indstiftet. I 1949 var der indsamlet 21.000 kr.

Ved 75 års jubilæet i 1947 blev Hjørring Gymnasiums jubilæumsfond oprettet, bl.a. med gave fra kommunen.

Som et ungt gymnasium rådede Hjørring Gymnasium over færre legatmidler end katedralskolerne.

Allerede i 1919 havde Hjørring-studenter i København dannet deres forening, Hjørringenser-samfundet« for at bevare kammeratskabet fra skoletiden og styrke sammenholdet.

De to opbrudsveje fra Vendsyssels landsogne: Til Amerika eller til København via Hjørring Gymnasium kan følges ved at vende tilbage til Ugilt sogn. Her var gårdejer Christensen på Over Ugilt på 120 ha en fremtrædende mand i og uden for sognet.⁵⁰

Han havde en børneflokk på 15. Han forstod betydningen af uddannelse. Alle pigerne kom på højskole og drengene på efterskole og landbrugsskole. En af drengene, Helge kom i gymnasiet i 1919 og blev senere cand.jur. Fire af hans søskende udvandrede til Amerika.

Også i dette hjem var det småt med pengene, så studiet i København blev delvis finansieret ved banklån med faderens kaution.

Da Helge Ugilt som ung jurist nedsatte sig i Hjørring i 1936, havde han brug for startkapital. Den skaffede han hos en af brødrene, som det var gået godt i Amerika.

I Canada var der muligheder for at få eget landbrug. Simon Hjortnæs, der selv havde samlet sig 1200 td. land sagde til gæsten, redaktør Chr. Mikkelsen: »Det er de jordløse husmandssønner fra Danmark, der har sådanne hvedemarken.« »Det er dem, der er kommen i kirke i deres egne biler. For dem, der kan og vil, er der chancer herovre, som I ikke kan byde mage til.«⁵¹

Mulighederne for videreuddannelse

I Vendsyssel var mulighederne små. Der var elevpladser, hvis man ville gå den praktiske vej. På de lokale sygehuse kunne man begynde som sygeplejeelev. Ville man være lærer, var Ranum det nærmeste seminarium, indtil Hjørring fik i 1957 og Aalborg i 1960.

Var det en akademisk uddannelse, man havde valgt, skulle man til København. Først i 1928 begyndte undervisningen så småt på Aarhus Universitet. Foruden universitetet havde København Polyteknisk læreanstalt, Landbohøjskolen, Tandlægehøjskolen, Farmaceutisk højskole, Kunstakademiet og Musikkonservatoriet.

At komme som nordjysk student til København var et opbrud.

Først skulle man have et sted at bo. Måske et værelse hos noget familie. Eller et lejet værelse, der gav mere frihed. Eller det blev på et pensionat, så slap man for selv at lave mad. Et kollegieværelse skulle man ikke regne med at få, før man var længe her i studiet.

Hvad kostede det at leve i København? Hvor meget kunne man få hjemmefra? Var der legatmuligheder? Hvor meget erhvervsarbejde skulle man have for at få budgettet til at hænge sammen? Hver student måtte prøve at indrette sig efter vilkårene.

Storbyen kunne være en voldsom oplevelse for provinsstudenten. Henrik V. Ringsted, student i 1925, fortæller i sine erindringer om studiekammeraten, fiskersønnen fra Hanstholm, som det gik galt. Fiskersønnen »åndede lettet op, da han undslap fra det strenge indremissionske hjem og rykkede ind i et uselt kammer på en kvist i Krystalgade – som sin egen herre, fri for forældre, søskende og dommedagsprædi-

Studerterårgangen 1958 med 35 drenge og 25 piger fordelt på to matematiker-klaser og en nysproglig klasse. Rektor Brodersen midt i billedet. (Historisk Arkiv, Vendsyssel Historisk Museum, Hjørring)

kener. Han inviterede mig tit og generøst til frokost på sit lille værelse, og der var hele pølser, som man skar tykke lunser af, ikke pålægsskiver som hjemme, røget ål, strømme af øl og snaps. Hvad han ellers foretog sig, ved jeg ikke, for jeg var jo altid hjemme til middag og om aftenen, men han ymtede af og til noget om, at pigerne i København var noget forskellige fra dem, hans familie omgikkes i Hanstholm, så jeg anede, at også hans aftener formede sig noget anderledes end mine.

Efter det første semester skulle han rejse hjem på juleferie, og vi tog afsked. Da det andet semester begyndte i februar, kom han ikke til forelæsningerne. Efter en tid gik jeg op til kammeret i Krystalgade og spurgte efter ham. Værelset var lejet ud til en fremmed. Jeg fik fat i værtinden, der grædende fortalte mig, at »den forrige unge herre« i stedet for at rejse hjem til jul havde hængt sig på sit værelse. Han havde aftenen før bedt hende låne sig penge til hjemrejsen, men det havde hun sagt nej til, da han allerede skyldte leje for tre måneder og havde himmelhøje regninger hos alle kvarterets handlende. Han havde sagt noget om, at han ikke turde komme hjem til sin far efter at have brugt alle de penge, der skulle have slået til for et år og mere til, og den næste morgen, da hun låste sig ind på værelset for at rydde op og gøre rent, havde hun fundet ham død.«⁵²

Da Helge Ugilt, student fra Hjørring Gymnasium i 1922, begyndte at studere jura i København, søgte faderen at sikre sig, at sønnen ikke endte i fordærv. Betingelsen for kontanter og kaution var, at sønnen ikke rørte alkohol i studietiden. 165 kr. om måneden blev sendt hjemmefra. »Dette var en meget betragtelig udgiftspost, som givetvis måtte betyde afsavn for familien på andre områder.«⁵³

I 1929 blev Arne Nielsen student. Han ville læse videre i København. Men der var ikke hjælp at hente i det fattige arbejdsmandshjem. Hans lærer i Vrå opfordrede ham til at låne 3000 kr. til de tre første studieår, derefter ville der sikkert være legater. Sparekassen forlangte kaution. Elleve kautionister blev det til, for ingen ønskede at risikere store beløb.

»Det var ikke nogen morsom tur rundt til venner, familiemedlemmer, lærere og præster. Det lignede tiggeri. Selv hvor jeg fik ja, kunne der være nerver på. Hos begge parter. Byens to præster, den ene missionsk, den anden grundtvigiansk, skrev begge under uden vrøvl og med alle gode ønsker for mig, den ene af dem havde selv et par sønner ved universitetet. Da jeg over for ham, havde gjort rede for mine planer, bl.a. at de 3000 kr. skulle strække til i 3 år, sagde han: »Åh herregud, det er hvad hver af mine drenge bruger om året.«

I en stor lejlighed på Østerbro fik Arne Nielsen pigeværelset, 2 x 3 m, for 15 kr. om måneden. Så skulle han også bære kul op.

Han holdt sig selv med kost. »Om morgen lavede jeg te og spiste klemmer med ost til, om aftenen te med leverpostejmadder, alt pålæg så tyndt som muligt, teen lige så tynd. Om middagen, mellem forelæsningerne, spiste jeg nogle gange på Kannibalkøkkenet, men et måltid her kostede 80 øre, lovligt dyrt, så jeg nøjedes oftest med en medbragt madpakke, der fortæredes på frokoststuen.«

Efter 2½ år blev det bedre: Gratis værelse på Regensen og Kommunitetets legat på 75 kr. om måneden. De næste tre år betød mere end frihed for nød. »Da jeg drog ind ad den hvælvede port med alt mit flyttegods i en kurvekuffert, var jeg myreflit-tig, pæn i min tale, afholdsmand, ikke-ryger, asketisk i min livsførelse, kort sagt lutter komprimeret dyd. Men da jeg tre år senere drog ud igen, nu med en ekstra kuffert, var jeg doven, regensielt grov i min tale, tyvagtig, ølglad, cigarglad, kort sagt menneskelig.«⁵⁴

Den akademiske videreuddannelse

521 af de 1204 studenter fra Hjørring Gymnasium gennemførte en akademisk uddannelse. 44% er en høj procent sammenlignet med tallene for hele Danmark i samme tidsrum og ikke mindst sammenlignet med den senere udvikling.

Ved at analysere tallene nærmere kan faktorer, der har betydning for akademisk videreuddannelse belyses.

Mand/kvinde:

I tiden 1910-1928: 99 af de 154 mandlige studenter bliver kandidater. 64%
14 af de 70 kvindelige studenter bliver kandidater. 20%

I tiden 1950-1958: 117 af de 182 mandlige studenter bliver kandidater. 64%
18 af de 153 kvindelige studenter bliver kandidater. 12%

Akademisk hjem/ikke-akademisk hjem:

Studenterholdet 1945-1953: 303 studenter og 118 kandidater.

Fra 37 akademikerhjem udgår 21 kandidater. 56%

Fra 266 ikke-akademiske hjem udgår 97 kandidater. 36%

Høj-/lav forældreindkomst:

Indkomst er bedømt ud fra stilling. Til høj indkomst er regnet proprietær, direktør, fabrikant, akademikere i liberale erhverv og højere embedsmænd.

Til lav indkomst: arbejder, håndværkssvend, husmand, fisker, kontorist og postbud.

Med høj indkomst er der 53 fra studenterholdene 1950-58: 33 kandidater. 62%

Med lav indkomst er der 15 fra studenterholdene 1950-58: 6 kandidater. 40%

Med lav indkomst er der 37 fra studenterholdene 1910-49: 11 kandidater. 28%

Opdelt i drenge og piger er procenten henh. 43 og 7%.

karaktergennemsnit: 7.33 (efter 1943: 14.33) som grænse.

For samtlige studenter 1910-1958 er der 103 med et gennemsnit på 14.33 og derover.

De 103 fordeler sig på 70 mænd og 33 kvinder. 58 mandlige kandidater. 87%

14 kvindelige kandidater. 42%

103 med høj karakter = 72 kandidater. 70%

1101 med lavere gmsn. = 448 kandidater. 41%

Sammenligning mellem forholdet kandidat/student i Hjørring og i Danmark for mænd.

	Hjørring	Danmark
1917-20	70%	73%
1926-29	83%	66%
1938-41	64%	61%
1948-51	64%	60%

Hjørring-frekvensen er beregnet ud fra Viggo Glud Konradsens materiale. De landsdækkende frekvenser er beregnet ud fra tal i Statistisk årbog: Studenter, mandlige og kandidat-tallene 6 år senere.

Kandidat-tallene omfatter København og Aarhus Universitet, Polyteknisk Lærestanstalt, Tandlægehøjskolen, Farmaceutisk Højskole og dyrlæger fra Landbohøjskolen.

I den første periode er Hjørring-tallet lavere end landsgennemsnittet. En del af for-

klaringen er, at der kun kom nysproglige studenter fra Hjørring, som havde vanskeligt ved at blive civilingeniører.

For de flg. perioder ligger Hjørring-tallene over tallene for Danmark. Det er bemærkelsesværdigt, da afstanden til uddannelsesstederne er stor fra Vendsyssel. Studentereksamenen skulle bruges, og der var kræfter, økonomiske og psykologiske, til at nå målet.

Hjørring-kandidaterne sammenlignet med tal for hele landet.

Hvordan var deres studievalg i forhold til det generelle billede? Det er universitetsuddannelserne, der kan give et sammenligningsgrundlag.

For Hjørrings vedkommende er der fra holdene 1910-25 69 universitetskandidater.

1926-36	78	—
1937-45	47	—
1946-48	72	—

1910-58 266 universitetskandidater

Fra Statistisk Årbog er taget kandidat-tallene for udvalgte år, mindst to kandidat-årgange for hver periode, men årgange, der typisk er 5 år senere, fordi udgangspunktet for Hjørring-tallene er studentereksamensåret.

Det viser sig, at studenterne fra Hjørring Gymnasium i overvejende grad følger landsmønstret. Tydeligst for årgangene 1937-45, som er sammenholdt med kandidaterne fra 1942/43 og 1950/51.

	Hjørring	Danmark
cand.mag.	17%	17%
cand.jur.	38%	39%
cand.med.	32%	28%
cand.teol.	6%	8%
cand.polit., aktuar	6%	7%
	99%	99%

I den første periode (1910-25) afviger Hjørring-kandidaterne fra landstallene ved, at flere blev teologer og færre jurister. Også i det næste tidsrum blev der færre jurister fra Hjørring, mens lægestudiet blev foretrukket af flere. Den sidste tendens holdt sig i hele den flg. tid.

For årene 1945-58 er den største afvigelse, at for Hjørring er cand.mag.ere kun 13% mod 22% af universitetskandidaterne for hele landet.

Den første afvigelse: de flere teologer kan forklares ved sekulariseringen, som en del af bykulturen, kom senere til Vendsyssel. Præstekaldet var her fortsat et mål at stræbe efter.

Den højere procent af læger for studenterne fra 1921 til 1958 kan måske forklares ved, at lægen i Hjørring by med sygehus og i det øvrige Vendsyssel var den akademiker, der trådte tydeligere frem end i København og de større provinsbyer med et mere specialiseret erhvervsliv.

Lægefaget har en stor selvrekuttering, men 80% af lægerne fra Hjørring-holdene 1946 til 1958 kom fra ikke-læge hjem.

Når færre fra Hjørring blev cand.mag.er efter 1945, kan forklaringen være, at mange valgte seminarieuddannelsen. Hele 25% af studenterne fra 1949 til 1958 gjorde det. For Vendsyssel-studerer, for hvem et universitetsstudium var ekstra dyrt, gav den kortere seminarieuddannelse for studenter fra 1947 og seminariet i Hjørring fra 1957 et lokkende alternativ.

Den sociale struktur for studenter og for kandidater 1910-1958

	1910-1920		1921-1935	
	Studenter	kandidater	studenter	kandidater
antal	107	62	311	145
uplac. still.	1		1	
selvstændige i %	48	47	46	49
højere funktionær.	16	15	9	9
øvr. funktionærer	30	34	37	36
arbejdere	5	5	9	5
i alt	99%	101%	101%	99%

	1936-1944		1945-1958	
	studenter	kandidater	studenter	kandidater
antal	273	119	509	195
uplac. still.	1	2	23	10
selvstændige i %	52	61	53	56
højere funkt.	9	12	14	15
øvr. funktionærer	34	23	25	24
arbejdere	5	3	7	5
i alt	100%	99%	99%	100%

Mellem halvdelen og to tredjedele af studenterne kom fra de selvstændige og højere funktionærer. Denne sociale skævhed bliver ikke meget større, når man ser på kandidaternes sociale struktur. Sammenlignes 1. og 3. periode, er der udsving. I 1910-20 udgør øvrige funktionærer 4% mere blandt kandidatforældre end hos studenterfædrene. I årene 1936-44 får de to øverste grupper en større andel af kandidaterne end af studenterne. Den økonomiske krise har sat sit præg.

Kvindens videreuddannelse

De 21 kvindelige studenter fra Hjørring Gymnasium 1910-1920.

Alle har besvaret spørgeskema. I 5 tilfælde er der ingen oplysninger om uddannelse. 4 af dem gifter sig tidligt.

6 får en akademisk uddannelse: 3 læger, 2 cand.mag'er og 1 civilingeniør. 4 tager en læreruddannelse: 1 fra seminarium, 2 som faglærere og 1 som håndarbejds lærer.

De 131 kvindelige studenter fra 1921-1935.

5 har ikke besvaret spørgeskemaet.

27 gennemfører en akademisk uddannelse. 13 tandlæger, 9 læger, og 2 cand.pharm'er.

De 3 uden for sundhedsområdet: 1 cand.mag, 1 cand.polit og 1 cand.jur. De to sidste viser den ny bredde i studievalg.

3 hovedgrupper:

kontor: 18, korrespondent: 11 og handel: 5. samlet: 34.

Undervisning: lærer: 18, børnehøvelærer: 1.

Sundhed: sygepleje: 9, laborant: 6, fysioterapeut: 4, barnepleje: 1. i alt: 20

8 bliver bibliotekarer.

5 har dobbeltuddannelse.

De 113 kvindelige studenter for 1936-1944.

6 har ikke besvaret spørgeskemaet. Ved 23 er der ikke oplysninger om uddannelse. For 8's vedkommende er de blevet gift tidligt.

15 tager en akademisk uddannelse. 6 tandlæger, 3 cand.pharm'er, og 2 læger. De 11 er altså inden for sundhedsområdet.

Kontorområdet: 21

Undervisning: 11 lærere og 5 gymnastiklærere o.a.

Sundhed: 7 sygeplejersker, 3 laboranter, 3 fysioterapeuter, 2 barneplejersker og 2 exam.pharm.

Fra årgangene 1945 til 1958 er der 229 kvindelige studenter. Her er ikke brugt spørgeskemaer. Om 58 af de kvindelige studenter vides ikke noget om uddannelse. 29 gennemfører en akademisk uddannelse: 9 bliver cand.pharm'er, 4 bliver læger og 4 tandlæger. De øvrige er 4 cand.mag'er, 3 arkitekter, og 5 fra 5 andre fag.

61 kvindelige studenter uddanner sig til lærer, 31 får uddannelse inden for sundhedsområdet, og 28 uddannes inden for kontorfagene.

Mænds videreuddannelse

86 mandlige studenter i tiden 1910-1920.

15 har ikke besvaret spørgeskemaet, men kun om 3 er der ingen oplysninger om uddannelse.

56 gennemfører en akademisk uddannelse. 18 bliver teologer, 13 læger og 11 jurister. 13 får en handelsuddannelse. Kun 3 bliver lærere.

De 172 mandlige studenter fra 1921-1935.

21 har ikke besvaret spørgeskemaet. Om 7 ingen oplysninger om uddannelse.

118 får en akademisk uddannelse. 31 bliver læger, 18 civilingeniører, 18 cand.mag'er eller mag.scient'er. 16 jurister, 9 teologer og 8 tandlæger og 8 cand.pharm'er.

9 bliver lærere. 25 går til handel og kontor med eller uden handelseksamen.

145 mandlige studenter videreuddannelse 1936-1944.

7 har ikke besvaret spørgeskemaet. Om 4 er der ingen oplysninger om uddannelse.

104 tager en akademisk uddannelse: 27 bliver civilingeniører, 18 jurister, 14 læger og 13 cand.pharm'er, 7 cand.mag'er og 7 dyrlæger. 11 lærere, 9 i handel og kontor. 6 officerer.

279 mandlige studenter fra 1945-1958.

Her er ikke udsendt spørgeskemaer. Kun om 19 ingen oplysninger om uddannelse.

166 tager en akademisk uddannelse. Også i denne periode flest civilingeniører (44), så 32 læger, 21 dyrlæger, 19 jurister, 15 tandlæger og 13 cand.pharm'er.

Den største gruppe er lærerne med 47. Handelseksamen 5. 7 officerer.

Der er stor forskel på kvinders og mænds videreuddannelse. Få kvinder tog en akademisk uddannelse. 16% for hele perioden mod mændenes 63%. Bemærkelsesværdigt er den faldende andel af kvindelige kandidater fra 28% i tiden 1910 til 1921 ned til 13% for tiden 1945-1958.

Halvdelen af de kvindelige akademikere er tandlæger og farmaceuter. Mange fik efter en mellemlang uddannelse arbejde inden for sundhedsområdet. Handel og kontor er en anden stor arbejdsplads – for nogle efter en korrespondenteksamen. I hele perioden valgte mange kvinder en læreruddannelse.

Studenter, der tager akademisk eller læreruddannelse.

	1910-1920	1921-1935	1936-1944	1945-1958
Kvinder:				
akademisk udd.	6	27	15	29
lærer	4	19	16	61
de, hvis uddann. kendes	16	126	90	171
mænd:				
akademisk udd.	56	118	104	166
lærer	3	9	11	47
de, hvis uddann. kendes	83	165	141	260

samlet:				
akademisk udd.	62	145	119	195
lærere	7	28	27	108
Fædre:				
akademisk udd.	32	68	64	74
lærere	12	43	36	50

Til de akademiske uddannelser er foruden universitetsuddannelserne regnet civilingeniør-, farmaceut-, tandlæge- og dyrlægeuddannelserne.

Mens mændene i hele perioden har langt højere tal for akademisk uddannelse, er kvinderne i flertal for læreruddannelsen.

Ved at sammenholde omfanget af akademikere og lærere hos studenterne med de tilsvarende uddannelser hos fædrene, får man et indtryk af den fremgang i uddannelse, der er sket fra den ene generation til den anden.

For akademikerne er der tale om en fordobling for årene 1910-44, men fra 1945 sker der næsten en tredobling.

Blandt fædrene er der flere lærere end hos studenterne frem til 1945. Derefter er tallet for lærere blandt studenterne dobbelt så stort som lærere hos fædrene.

Hvor bosatte studenterne sig efter uddannelse? Undersøgelsen gælder alle studenter fra 1915-1918: 35 personer. Og fra 1955: 36 personer. Kildematerialet er Viggo Glud Konradsens oversigt i årsskriftet 1943/44 og adresseliste for 25-års jubilærer i 1980. I begge tilfælde kan man regne med, at de fleste har valgt bosted for længere tid.

	1915-1918	1955
antal	35	36
Vendsyssel	2	9
Jylland i øvr.	13	14
StorKøbenhavn	12	6
Øvr. Danmark	7	5
Udlandet	0	2
ukendt	1	0
	35	36

Flere af studenterne fra 1955 end fra 1915-1918 er vendt tilbage til Vendsyssel. Den modernisering, der er sket i erhvervslivet her efter 1945, har givet flere muligheder for uddannet arbejdskraft. Tilsvarende har færre af de unge bosat sig i Øst-Danmark.

At to fra 1955-holdet er bosat i udlandet, viser den nye internationalisering.

Sammenfatning

Et afgørende motiv bag loven om højere almenskoler i 1903 var at få en bredere akademisk rekruttering.

Blev det mål nået i Hjørring?

Pigerne var 20% af studenterne fra 1910 til 1920. I den næste periode: 1921 til 1935 steg pigernes andel helt til 43%. Derefter var væksten kun på 1% i de to flg. perioder.

Med sin centrale beliggenhed og sine jernbanelinier havde Hjørring af Vendsysels byer de bedste muligheder for at trække unge fra oplandet til gymnasiet. Alligevel kom uforholdsmæssigt mange fra selve byen. For hele perioden udgjorde studenterne fra Hjørring by 43%.

Ved fordeling af studenterfædrene på de 4 grupper: Selvstændige, højere funktionærer, øvrige funktionærer og arbejdere sker der ikke de store forskydninger i tiden frem til 1958.

En sammenligning mellem den første periode: 1910-20 og den sidste: 1945-1958 viser små udsving.

	1910-1920	1945-1958
Selvstændige	48%	53%
Højere funktionærer	16	14
Øvrige funktionærer	30	25
Arbejdere	5	7

En bredere rekruttering kan ikke udledes af disse tal. Men i årene mellem den 1. verdenskrig og den økonomiske krise er der en tydelig tendens til bredere rekruttering. Øvrige funktionærer steg fra 30 til 37% og arbejdere fra 5 til 9%.

Med oprettelsen af Hjørring højere Almenskole i 1907 blev der givet unge i Vendsyssel et uddannelses tilbud. Det blev overvejende de nærmestboende og de bedre stillede, der benyttede sig af muligheden. Besværlige transportforhold, udgifterne og fremmedhed over for gymnasieverdenen afholdt andre fra at søge gymnasiet.

En studentereksamen gav mange muligheder for videreuddannelse. Ved Universitetet og de højere læreanstalter var der krav om studentereksamen, men kun ved Polyteknisk læreanstalt og enkelte andre steder skulle man have bestemte karakterer for at komme ind.

Nogle søgte ind på handelsskoler, seminarier og andre skoler, hvor studentereksamen ikke var et krav.

Der var kun få egentlige uddannelsesinstitutioner i Vendsyssel og nærmeste omegn.

Fra gammel tid lå de højere læreanstalter i hovedstaden. Rejsen fra Vendsyssel til København var lang og dyr. Forskellen i livsform var stor. Mange søgte til København og gennemførte et kandidatstudium. Samlet for alle studenterne fra 1910 til 1958 drejer det sig om 44%. Ud fra det daværende kønsrollemønster er det ikke

overraskende, at det var drengene mere end pigerne, der uddannede sig på de højere læreanstalter. 63% overfor 16%. Den stigende andel af kvindelige studenter følges ikke af en stigende kandidatandel. Sammenlignes holdene 1910-20 med 1945-50, er der den modsatte tendens.

Ca. 70% af de kvindelige akademikere vælger inden for sundhedsområdet. Tandlæge- og farmaceutuddannelserne er foretrukne studievalg.

De mandlige kandidater fordeler sig på flere fag. Sammenligner man fordelingen af Hjørrings universitetskandidater med landstal, er der store ligheder, mest udpræget for tiden 1937 til 1945.

Et kandidatstudium var langvarigt og dyrt. For en tid før Statens Uddannelsesstøtte vil man antage, at den social skævhed var større for de studenter, der blev kandidater end for samtlige studenter. Men Hjørring-materialet viser lighed i den sociale sammensætning for de to grupper.

Økonomi og tradition spiller givet en stor rolle ved studievalg, men i Hjørring-materialet er tal, som viser, at for hjem med lav indkomst og for ikke-akademiske hjem er der kandidatfrekvenser på 28 og 36%, der ikke ligger milevidt fra den fælles kandidatfrekvens på 44%.

Mens studenterfrekvensen for Vendsyssel lå lavere end landsgennemsnittet i hele perioden, var der procentvis flere Hjørring-studenter, der blev kandidater end for hele landet.

Med gymnasier i dag i Brønderslev, Dronninglund og Frederikshavn har Vendsyssel fået en bedre dækning. Udbygningen af Aalborg som uddannelsesby har gjort uddannelsesvejen kortere, men med adgangs begrænsning ikke mere farbar.

Noter

1. Hjørring amt og Vendsyssel er ikke helt identiske, idet Vendsyssels sydøstlige del: Kær herred hører til Aalborg amt. Læsø er en del af Hjørring amt.
2. I 1995 og 1997 er der kommet bøger om Hjørring: Henry Holm: Skolebyen i Vendsyssel, især om udviklingen efter 1950. Og Søren Spanner: Hjørring fra købstad til centerby. Om erhvervsudviklingen fra 1870 til 1995 med 1960'erne som tidsskifte.
3. Udfra Chr. Wichmann Matthiessen: Danske byers folketal 1801-1981. Statistiske undersøgelser nr. 42 (1985).
4. Betænkning om eventuel højere kommunal skole i Frederikshavn. Trykt. Danmarks Pædagogiske Bibliotek.
5. Uddrag fra Hjørring byråds forhandlinger. Trykt. Historisk Arkiv. Hjørring.
6. Hjørring Højere Almenskole 1872-1922, s. 17.
7. Carl Jensen i Hjørring Højere Almenskole 1872-1922, s. 53.
8. Viggo Glud Konradsens øjenvidneberetning 50 år efter. Vendsyssel Tidende 19.4.1970.
9. Vendsyssel Tidende 28.8.1947.
10. Vendsyssel Tidende 24.4.1953.
11. Årsskrift for Hjørring Gymnasium 1955-56.
12. Årsskrift for Hjørring Gymnasium 1958-59.
13. Årsskrift for Hjørring Gymnasium 1958-59.
14. Eksamensskolerne 1912, Statistiske Meddelelser, 4. række, 43. bind (1914) s. 200. Tallene er afrundede.
15. Frederikshavns Avis 19.11.1949. Henvi sning fra Bent Hansen: Frederikshavn i stilstand og fremgøing 1818-1968 (1968). »Ungdommen må opdrages til selv at kunne vælge livsgerning« er overskriften på referatet fra gymnasiets forældremøde med Mogens Blegvad. F.A. 18.11.1949.

16. Kun nysproglige. De, der ville være matematikere, er søgt til andre gymnasier.
17. Folketællingen 1911. Statistisk Tabelværk 5. række, litra A nr. 9 (1913).
18. Tallene er fra Erik Jørgen Hansens artikel: »Arbejderklassen, bondestanden og skoleeksaminerne« i Økonomi og Politik, 1966, Tabel 4 side 430.
19. Folketællingen 1930. Gruppen 18-19 årige er divideret med 2. Statistisk Tabelværk 5. række litra A nr. 20.
20. Folketællingen 1940. Gruppen de 18-19 årige er divideret med 2. Statistisk Tabelværk 5. række litra A nr. 22 (1944).
21. Studentertallet fra Frederikshavn Gymnasium.
22. Folketællingen 1960. Gruppen 15-19 årige er divideret med 5. Statistisk Tabelværk 1963.
23. Fra de egne, der havde meget langt til Hjørring som Skagen og Læsø, har man valgt kostskole. Viborg Katedralskole var den nærmeste mulighed. Derfor er frekvenstillene lidt for lave. Ungdomskommissionens undersøgelse af Ig'eres bopælsforhold i 1946 viser, at af de 69 Ig'ere fra Hjørring amt gik 16 på kostskole. Aflæsning af kort i delbetænkning: Adgang til den højere uddannelse, gymnasiet. (1954).
24. Knud Sørensens: Afgang 7.42 i antologien: Min skolevej 2 (1990) s. 107.
25. Chr. Nielsen i jubilæumsskriftet for Hjørring Gymnasium 1872-1922, s. 45.
26. Knud Bidstrup: Holger Friis fortæller (1975) s. 66.
27. Lars Larsen-Ledet: Mit livs karrusel, bd. 1 (1945) s. 229.
28. Vendsyssel Tidende 2.1.1913.
29. Jubilæumsskrift for Hjørring Gymnasium 1947, s. 31.
30. Frode Bisgaards utrykte erindringer.
31. Hans Mølbjerg: Gården. 1957-udgaven. s. 154 og s. 179.
32. Arne Espegaard: Mine dapper (1983) s. 82, 87, 90, 101 og 103.
33. Med en spisepause på en hel time kunne Hjørring-elever komme hjem og få middagsmad, mens de udenbys elever ikke behøvede en hel time til at fortære madpakken. Da Chr. Michael Rottbølls mor ønskede ordningen ændret, for at børnene kunne komme tidligere hjem, var rektor Poulsen afvisende. »Denne skole er lavet for børn fra byen, fru Rottbøll, og ikke for børn fra landet.« Citatet er fra Klaus Skot-Hansens bog om Chr. Rottbøll: »Fra Børghlum Kloster til Special Forces« (1997) s. 32. Han blev student i 1935. I skolens årsskrifter er der ikke fundet oplysning om, hvornår der blev kortere spisetid.
34. Karen Poulsen, student 1932, samtale i 1996.
35. Erik Kongshavn, student 1994, Brev 1996.
36. Arne Espegaard: Mine dapper (1983) s. 89.
37. Hjørring Gymnasiums jubilæumsskrift (1947) s. 40.
38. Som note 37, s. 45.
39. Statistiske Efterretninger for 1927-29.
40. Udvandring til Halifax, Canada 1928. Mikrofilm for direkte udvandring: nr. 327-337 og for indirekte udvandring nr. 748-753. Det sjællandske Landsarkiv.
41. Folketællinger 1925 og 1930. Statistisk Tabelværk 5. række.
42. Vraa og omegns Ugeavis. 8.6.1927 Aksel Sandemose anmeldte Chr. Mikkelsens bog. 8.5.1929: annonce fra Skandinavien-Amerika-linien. 5.3.1930: Simon Hjortnæs' foredrag.
43. »Krateret«, medlemsblad for Thule og organ for gamle elever fra Hjørring højere Almenskole. Årgangene 1930-41 gennemset på Historisk Arkiv, Hjørring. Citaterne er fra nr. 7 og 8, 1931 og fra nr. 6, 1935. Flere andre fortæller om studie- og erhvervsmuligheder.
44. Hjørring skattebog 1932-33. Historisk Arkiv, Hjørring.
45. Sammenligning mellem skattebogens liste over dem, der betaler over 1000 kr. i skat og lektor Konradsens liste over studenter fra 1910-44. Det er de 58 ikke-sen navne, der kan følges på de to lister.
46. Folketællingen 1930.
47. »Krateret«, marts 1932.
48. Skolens årsskrift 1937. De flg. oplysninger om legater er fra årsskrifterne.
49. Jens Thise: Ved løvfaldstider (1949) s. 225.
50. Helge Ugilt: En sognekonge (1980) s. 35.
51. Chr. Mikkelsen: Kanada som fremtidsland (1927) s. 71 ff.
52. Henrik V. Ringsted: Erindringer (1978) s. 31.
53. Helge Ugilt: En sognekonge (1980) s. 30.
54. Arne Espegaard: Mine dapper (1983) s. 115 og 119.